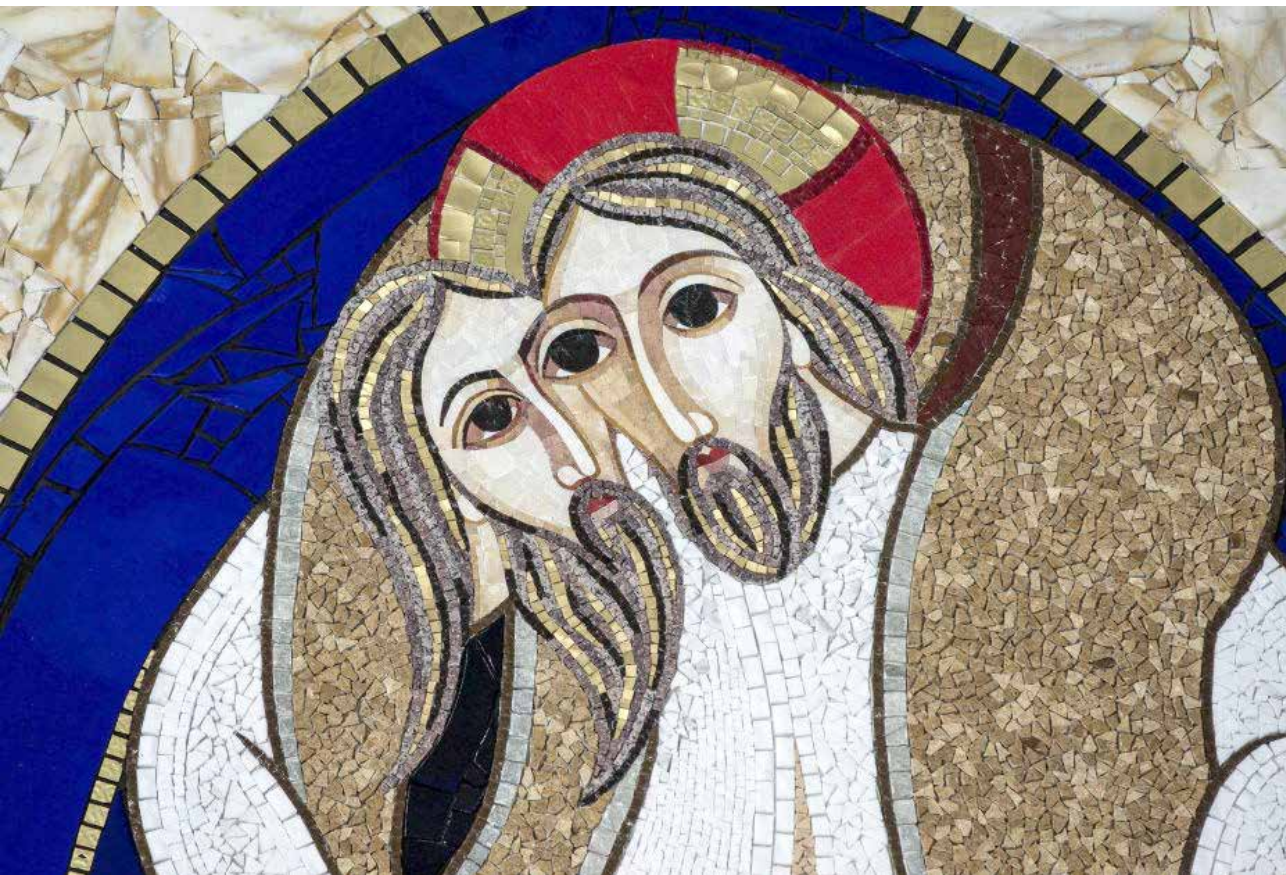

Hrvatska biskupska konferencija
NACIONALNI KATEHETSKI URED
AGENCIJA ZA ODGOJ I OBRAZOVANJE

KATEHETSKA ZIMSKA ŠKOLA
za vjeroučitelje osnovnih škola

7.-8. siječnja 2016.

Milosrđe kao gramatika vjere

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA
NACIONALNI KATEHETSKI URED

AGENCIJA ZA ODGOJ I OBRAZOVANJE

Milosrđe kao gramatika vjere

Idi pa i ti čini tako (Lk 10,37)

KATEHETSKA ZIMSKA ŠKOLA
za vjeroučitelje osnovnih škola

7. – 8. siječnja 2016.

NADBISKUPIJSKI PASTORALNI INSTITUT
OŠ MIROSLAVA KRLEŽE
Zagreb, Kaptol

Povjerit ćemo život Crkve, cijelo čovječanstvo i sav svemir Kristovu gospodstvu, moleći ga da izlije na nas svoje milosrđe kao rosu jutarnju, kako bismo svi zajedničkim naporima gradili ljepšu budućnost. Kako samo želim da nadolazeće godine budu prožete milosrđem, da bismo išli ususret svakoj osobi, noseći Božju dobrotu i nježnost!

Neka do svih, i vjernika i onih koji su udaljeni od vjere, dopre balzam milosrđa kao znak Božjeg kraljevstva, već prisutna među nama!

Papa Franjo, *Misericordiae vultus*, br. 5.

PROGRAM

7. siječnja 2016. (četvrtak)

9,00 – 9,15	Molitva
9,15 – 9,45	Pozdravna riječ/ Uvod u rad Škole
9,45 – 10,30	Biblijsko-teološki vid milosrđa. Milosrđe kao model komunikacije, Doc. dr. sc. Davor VUKOVIĆ
10,30 – 11,00	Odmor
11,00 – 11,45	Izazovi suvremene komunikacije. Značenje riječi u „nevidljivom gradu“, Branimir STANIĆ, dipl. novinar
11,45 – 12,30	Tematska rasprava
12,30 – 15,00	Odmor
15,00 – 16,30	Rad u skupinama
16,30 – 17,00	Odmor
17,00 – 18,30	„Pedeset naših godina“ Večer s Malim Koncilom
19,00	Euharistijsko slavlje

8. siječnja 2016. (petak)

9,00 – 9,15	Molitva
9,15 – 10,00	Komunikacija u radu s djecom s teškoćama u razvoju, Prof. dr. sc. Ljubica PRIBANIĆ
10,00 – 10,30	Cjelovita kurikularna reforma – izazovi Katoličkom vjeronauku, Prof. dr. sc. Ružica RAZUM
10,30 – 11,00	Tematska rasprava
11,00 – 11,30	Odmor
11,30 – 13,00	Rad u skupinama
13,00 – 15,00	Odmor
15,00 – 16,30	Rad u skupinama
16,30 – 17,00	Odmor
17,00	Okrugli stol/ Završna rasprava

RADIONICE

Oaze milosrđa

Josip Štefanac, Tomislav Krušlin, Zoran Turza, Perica Bartulović

Komunikacija u radu s djecom s teškoćama

Kristina Kramarić i Marica Matešić, Slavenka Barada, Ivana Peček, Dijana Stanić

Komunikacija u digitalnom okruženju

Jasna Tingle, Gordana Benat, Jasminka Maravić, Maja Quien

Bog koji progovara milosrđem

Na svetkovinu Bezgrješnog začeca Blažene djevice Marije, 8. prosinca 2015. godine, papa Franjo je proglasio Izvanrednu godinu milosrđa. Na početku ove građanske godine, u okviru Katehetske zimske škole pod nazivom *Milosrđe kao gramatika vjere*, htjeli bismo podsjetiti na tri činjenice koje nam se, upravo u skladu s Godinom milosrđa, čine zanimljivima.

Kada se 17. ožujka 2013. godine, prilikom prvog Angelusa nakon izbora za Papu, obratio vjernicima na Trgu sv. Petra, donedavni kardinal Jorge Mario Bergoglio citirao je knjigu kardinala Waltera Kaspera „Milosrđe“ rekavši: „Doista mi je godila“. Ne vjerujemo da je netko tada mogao slutiti da će upravo ta riječ *milosrđe* postati jednom od najvažnijih njegova pontifikata. Nije bilo drukčije, a dogodilo se istih dana, da je i izbor njegova gesla u služanju Crkvi na katedri sv. Petra izrekao riječima *Miserando atque eligendo*. Tumačeći geslo u razgovoru s isusovcem Antoniom Spadarom, razmišljajući da se pravo značenje pojma *miserando* baš i ne može najbolje prevesti (na talijanski i španjolski jezik), domislio je još jednu nepostojeću riječ da bi tu, i tako teško prevodivu, bolje izrekao: *miseriordiano*. Na kraju, podsjećamo na još jednu njegovu izjavu koja se nalazi u istom razgovoru, a kojom je papa Franjo jasno izrekao svoje mišljenje: „Ono što Crkva danas treba je sposobnost vidati rane i grijati srca ljudi – blizinu i povezanost. Crkvu vidim kao poljsku bolnicu nakon jedne bitke“.

Milosrdno srce

Kad sve ovo navedeno imamo pred očima, uz mnogo toga što je aktualni Papa u posljednjih nekoliko godina učinio, rekao i napisao, tada zapravo i ne iznenađuje činjenica da je milosrđe postalo središnjim pojmom i stvarnošću njegovih vapaja. Naime, svima nam je znano da se milosrđe ubraja u najintimniju kategoriju biblijske objave budući da ono pripada identitetu Trojedinoga Boga. A i sveti Toma Akvinski je naglašavao da je milosrđe prema bližnjima u potrebi najviša vrlina čovjeka te da u sebi sadrži afektivnu i efektivnu komponentu.

Sveta godina milosrđa je započela otvaranjem svetih vrata bazilike sv. Petra točno pedeset godina od završetka Drugog vatikanskog koncila. Papa Franjo kao da

se ne zadovoljava pozivom svetoga pape Ivana XXIII. da Crkva otvori svoje prozore te dopusti da je Duh osvježi, nego želi da se sva Crkva otvori jer „Crkva izlaska Crkva je otvorenih vrata“ (EG 46.). Drugim riječima, otvoriti vrata znači otvoriti srce onoga doma u kojemu svi mi prebivamo i imamo život u punini. To je najbolji put koji nam se nudi kako bismo pokazali što je milosrđe i tko je zaista milosrdan.

Milosrđe ad intra

Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium* nas obvezuje: „Krist je poslan od Oca da propovijeda Evanđelje siromašnima... da ozdravlja one koji su skrušena srca (Lk 4,18), da traži i spasi ono što je izgubljeno (Lk 19,10); tako i Crkva pokazuje ljubav prema svima koji su ožalošćeni uslijed ljudske slabosti, dapače u siromasima i patnicima vidi sliku svoga siromašnog i trpećeg Ustanovitelja, nastoji da olakša njihovu oskudicu, nastoji da u njima služi Kristu“ (br. 8.). Kriterij koji Crkva stavlja pred sve nas omogućuje nam da se kao kršćani založimo, i ne samo ove godine, u mnogim situacijama koje možemo otkrivati oko sebe. Na poseban smo način pozvani, kako nas poziva Papa, postati „oazama milosrđa“ gdje god živimo (usp. MV 12.). Svećenicima je tako dana vlast odriješiti u sakramentu pomirenja i one koji su ubili još nerođeno dijete, svima nam na dušu stavlja nježnu skrb za napaćene obitelji, samohrane majke, rastavljene bračne drugove, braću i sestre homoseksualne orijentacije. Svuda, gdje god je to moguće, poziva Papa učiniti Božje milosrđe vidljivim u Crkvi te prepoznatljivim u licu Isusa Krista. Svuda, konkretno i bez zadržke, svim ljudima pokazati i svjedočiti „caritas in veritate“.

Milosrđe ad extra

Dok se *Lumen gentium* najprije odnosi na unutarnji život Crkve, jedna druga konstitucija, ona pastoralna *Gaudium et spes*, upućuje svoj pogled prema svijetu. S jedne strane se milosrđe ubraja u najintimnija obilježja identiteta Crkve, s druge strane je ono u središtu misionarskoga djelovanja Crkve koje je usmjereno prema ljudskoj stvarnosti i društvu općenito. „Gospodin je cilj ljudske povijesti, točka prema kojoj smjeraju želje povijesti i civilizacije, središte ljudskoga roda, radost svih srdaca i punina njihovih težnji“ (br. 45.).

Kako priopćiti današnjemu svijetu Radosnu vijest? Odjek odgovora na ovo pitanje dopustio bi nam danas nabrojati tolike situacije u kojima se nalazi suvremeni čovjek, a u kojima bi se trebala iznova „uriječiti“ utjelovljena Riječ. U „kulturi izo-

stavljanja“ u kojoj živimo, pri čemu svoju navodnu slobodu europski čovjek brani „žilet žicom“, ne iskazuje se na najradikalniji način samo sveeuropska i svjetska izbjeglička kriza humanitarne i političke naravi nego i kriza identiteta čovjeka i kršćanina ovih prostora. U svojoj poruci na Svjetski dan selilaca i izbjeglica (12. rujna 2015.) Papa je pozvao: „Hrabrost vjere, nade i ljubavi osposobljava nas smanjiti udaljenosti koje nas dijele od ljudskih bijeda. Isus Krist stalno iščekuje da ga se prepozna u seliocima, izbjeglicama i prognanima, te nas također na taj način poziva dijeliti dobra, ponekad se odreći dijela stečenoga blagostanja“. Ako to ne činimo, podsjetio je papa, tada smo „u napasti biti ona vrsta kršćana koja se drži na pristojnoj distanci od Gospodinovih rana“ (EG 270.). Na žalost, nije samo ova izbjeglička kriza prilika za iskazivanje milosrđa. Posvuda oko nas osjeti se potreba djela milosrđa pretvoriti u odgovor na krik ranjenoga svijeta i čovjeka.

Milosrđe kao model komunikacije

Nasuprot „kulturi izostavljanja“ milosrđe nas uči komunikaciji na različite načine. Prvi način, usuđujemo se reći, opstaje samo u činjenici da drugoga najprije pogledamo u lice. Litvansko-francuski filozof Emmanuel Levinas će reći da lice drugoga rezultira etičkom obvezom. „Lice govori sa mnom i zahtijeva od mene odnos... Lice (vultus) otvara praispravni govor čija je prva riječ obveza“. Iz etičke i kršćanske perspektive odgovaramo na taj poziv tek onda ako smo uz drugoga u njegovoj nevolji i potrebi. Drugi je način svakako riječ ili govor. Moja riječ kao riječ upućena drugom na novi način postaje moja riječ. To drugim riječima znači da ona nužno zahtijeva dijalošku dimenziju, a ne smije ostati zatočena u „bezodnosni monolog“. Ona, kad je izrečena drugom, nužno mijenja i mene samoga. Kad već ljudska riječ ima toliku snagu, što reći o Božjoj riječi? Zadaća je teologije uvijek odnos Božji prema stvaranju promatrati i pod aspektom riječi. „Bog reče i bi dobro“ (Post 1,3). Taj odnos je uvijek u napetosti između riječi početka i riječi kraja (Gal 4,4; Hebr 1,1). Božja riječ ne smije ne uspjeti zbog ljudske riječi. Zbog toga smo stalno pozvani prizivati u sjećanje Pavlove riječi: „Zato, eto, i mi bez prestanka zahvaljujemo Bogu što ste, kad od nas primiste riječ poruke Božje, primili ne riječ ljudsku, nego kakva uistinu jest, riječ Božju koja i djeluje u vama, vjernicima“ (1 Sol 2,13).

Drage vjeroučiteljice i dragi vjeroučitelji,

osluškujući vaša dosadašnja razmišljanja, a poštujući želju Agencije za odgoj i obrazovanje koja nam je svima koji se bavimo prosvjetnom i učiteljskom djelatnošću stavila ove godinu komunikaciju kao godišnju temu, pokušali smo za vas pripremiti i organizirati program ove Katehetske zimske škole. Naravno, sve smo to na određeni način htjeli uokviriti u poziv Pape Franje te više razmišljati, ali i djelovati iz perspektive milosrđa. Iskreno se nadamo da ćemo u ovim danima moći zajedno doživjeti iskustvo susreta u kojemu nema isključivosti, u kojemu vlada dobra i otvorena riječ, a napose da ćemo iskusiti Onoga koji nas u svemu podržava i ljubi. Da, ljubi. Jer na kraju, riječima Ivana od Križa koje citira Papa Franjo: „U predvečerje svoga života bit ćeš pitan o ljubavi“ (MV 15.).

Izv. prof. dr. sc. Ivica Pažin

Što i kako činiti?

Autori male, ali vrlo zanimljive knjižice *Komunikacija u teološkoj perspektivi. Promišljnja o komunikativnim aspektima vjere*, Gian Franco Poli i Marco Cardinali, komunikaciju definiraju kao misterij kroz koji čovjek otkriva da je sposoban nadići vlastitu materijalnost izlazeći iz samoga sebe prema drugome te time na neki način izaći prema beskonačnome. Navodeći osnovna obilježja komunikacije, isti autori, polaze od onoga očiglednog s obzirom na različite načine komunikacije, od verbalne i neverbalne komunikacije do obilježja komunikacije kao što su izvanprostornost ili izvanvremenitost, jednostranost, dvostranost ili višestranost, komunikacije upravljene neposredno putem osjetila ili posredno. Kao posebno obilježje komunikacije izdvajaju komunikaciju na nutarnjoj razini putem koje čovjek komunicira sa samim sobom. Ovih nekoliko izdvojenih obilježja, želi poslužiti tome da se utvrde točke na koje se vjeroučitelj može usredotočiti, tijekom ove Katehetske zimske škole, na apscisi koordinatnog sustava u kojemu ordinatu predstavlja milosrđe.

Dosta je sati dosadašnjih stručnih usavršavanja bilo posvećeno verbalnoj komunikaciji, bilo kao sadržaju, bilo komunicirajući verbalno. Slično je i s neverbalnom komunikacijom o kojoj je zasigurno svaki sudionik ove Katehetske škole prisustvovao barem jednoj pedagoškoj radionici. Čemu onda uz glavnu temu milosrđa, *lajtmotiv* komunikacije?

Kao što je u prethodnim rečenicama istaknuto, komunikacijska obilježja na ovoj Katehetskoj školi predstavljaju *označene točke*, odabrane životne i profesionalne stvarnosti vjeroučitelja na temelju kojih se želi promišljati o milosrđu, koje i samo biva propitivano i promatrano kao jedan mogući model komunikacije. Razmišljanje o izvanprostornosti i izvanvremenitosti komunikacije, može odvesti u različitim smjerovima no, pokušali smo se zadržati na komunikaciji u digitalnom okruženju. Izvanprostornost i izvanvremenitost koja je karakteristična za taj oblik komunikacije, u kojoj učenici bivaju vještiji od učitelja u tehničkom smislu, ali ne-vještiji i potrebni poučavanja u vrijednosnom smislu, zahtjeva dodatnu pozornost kako bi svi uključeni ispravno čitali poruke i primjereno te ispravno komunicirali u nevidljivim postorima IKT-a.

Jednostranost, dvostranost ili višestranost kao obilježje komunikacije, vjeroučiteljima također nije nešto što posebno trebaju otkrivati. Na prvu, povezat će ih

s oblicima rada koje koriste u nastavi od frontalnog, preko rada u paru, do rada u skupinama. Ovo poznato, preduvjet je za nadogradnju novim, specifičnim i izazovnim koje se na ovoj Katehetskoj školi propituje kroz predavanje i pedagošku radionicu posvećenu komunikaciji s djecom s teškoćama u razvoju. Neposredna komunikacija putem osjetila, uz onu posrednu koja ima svoje specifičnosti, traži pažljivo promišljanje i odabir primjeren konkretnim potrebama i mogućnostima učenika.

Komunikacija u kojoj djela milosrđa bivaju prepoznatljiva, na nevidljivi način stvaraju oko sebe oaze milosrđa. Nadamo se da će poticaje i ideje za njih, sudionici Katehetske škole dobiti kroz predavanja i pedagoške radionice koje će se izravnije baviti samim milosrđem.

Na kraju, razmišljajući o ponuđenim sadržajima i aktivnostima na ovoj Katehetskoj školi, željeli bismo da vjeroučitelji ojačaju u samopouzdanju, profesionalnoj sigurnosti, kreativnosti i jasnoći izražavanja, jer su pred njima izazovi promjena koje nagovještava proces Cjelovite kurikularne reforme.

Otkrivo, stoga, oaze milosrđa i u profesionalnom životu. Budimo kreativni i stvarajmo ih kroz sve oblike komunikacije. Pokazujmo mudrost, budnost, čestitost i transparentnost. Ne samo verbalno. Ova Katehetska zimska škola želi biti poticaj tome.

CILJEVI

Vjeroučitelji će:

- otkriti izazovna mjesta milosrđa u profesionalnom radu
- integrirati napatke pape Franje uz Godinu milosrđa u vjeroučiteljski rad
- otkriti rad s djecom s teškoćama kao jedno od izazovnih mjesta milosrđa
- otkriti rad i komunikaciju u virtualnom prostoru kao jedno od izazovnih mjesta milosrđa
- otkriti profesionalne izazove koje donosi Cjelovita kurikularna reforma kao mjesta milosrđa
- analizirati situacije učenika i njihove potrebe te navesti primjere u kojima učenik doživljava svoj život s gledišta vjere
-

mr. sc. Gordana Barudžija

Biblijsko-kršćanski vid milosrđa

Milosrđe kao model komunikacije

Milosrđe je jedna od središnjih tema u suvremenom crkveno-teološkom govoru. Nova aktualnost milosrđa povezana je s pontifikatom pape Franje, iako i tijekom 20. stoljeća susrećemo obnovu iskustva i razumijevanja milosrđa u Crkvi. Njemački teolog i kardinal Walter Kasper ističe da milosrđe valja razumijevati kao kršćanski odgovor na strašna iskustva zla i bijede koja su se dogodila u 20. stoljeću, ali i kao odgovor na suvremenu situaciju sve veće vjerske ravnodušnosti i nezainteresiranosti za Boga. Milosrđe, međutim, nije drugotna, nego središnja biblijska tema, koja ima važnost u Starom i u Novom zavjetu, te koja će, kao odgovor na znakove vremena, smatra Kasper, biti od temeljne važnosti i u 21. stoljeću.

U ovom radu ćemo nastojati pojasniti pojam i narav milosrđa, polazeći prije svega od Božje objave. Još u Starom zavjetu susrećemo važne događaje koji nam ukazuju da je Bog ne samo okrutni i srditi Bog, nego ujedno suosjećajan i dobar Bog, Bog ljubavi i praštanja. U tom su vidu osobito značajna dva hebrejska izraza koja nas upućuju na Božje milosrđe: *hesed* i *rehem* (*rahamim*). U povijesnim događajima starozavjetne objave, Bog se pokazuje kao onaj koji ljubi i osjeća za izabrani narod iz dubine utrobe svog božanskog bića. On ljubi majčinskom ljubavlju (*rahamim*), tj. osjeća dubinom majčinske utrobe (*rehem*), ali i očinske vjernosti i odgovornosti prema svojoj ljubavi (*hesed*).

U Novom zavjetu objava Božje ljubavi i milosrđa svoj vrhunac ima u osobi Isusa Krista. Isusov odnos prema ljudima, osobito prema grešnicima, siromašnima, isključenima, bolesnima i onima koji trpe, u znaku je milosrđa. Vrhunac Isusovih riječi i djela milosrđa, odnosno Isusove milosrdne ljubav, nalazi se u događaju križa. U Isusovom križu i smrti Božja blizina i prisutnost, suosjećanje i supatnja, ljubav i milosrđe dobivaju neslućenu dimenziju.

Nakon razmišljanja o milosrđu u Starom i u Novom zavjetu, zaustavit ćemo se na temi odnosa milosrđa i pravednosti. Pitanje pravednosti je neupitno unutar ljudskog društva, a pojam pravednosti je temeljan i za Božju objavu. No, pravednost sama po sebi nije dostatna. Ona svoje ispunjenje nalazi u ljubavi. U tom vidu, nastojat ćemo ukazati na osobitost poimanja Božje/kršćanske pravednosti, te na nedjeljivu povezanost između ljubavi, milosrđa i pravednosti. Božje milosrđe, u biblijskoj perspektivi, predstavlja ispunjenje pravednosti i njezin najdublji izričaj.

Na koncu ćemo ukazati na poziv na milosrđe koji je upućen Crkvi i svakom Kristovom učeniku. Iz iskustva Božjeg milosrđa, rađa se unutarnji zahtjev i poziv na milosrđe. Isus to izražava dajući najveću zapovijed ljubavi: «Ljubite jedni druge» (Iv 13,34), ali i *zapovijed milosrđa*: «Budite milosrdni kao što je Otac vaš milosrdan» (Lk 6,36). Na tragu Isusovog primjera, ali i zapovijedi milosrđa, Crkva je pozvana biti navjestiteljica Božjeg milosrđa čitavom svijetu. U tom

vidu, u milosrđu otkrivamo novi/stari model komunikacije. Kao što se Bog nama priopćio u povijesti spasenja kao Bog milosrđa i opraštanja, tako je Crkva pozvana komunicirati suvremenom čovjeku biblijskog Boga dobrote i milosrđa, te sama živjeti i djelovati u svijetu na milosrdan način. Papa Franjo napominje: «Milosrđe je sam temelj na kojem počiva život Crkve. Cjelokupno njezino pastoralno djelovanje moralo bi biti obavijeno nježnošću koju pokazuje prema vjernicima; ništa u njezinu naviještanju i njezinu svjedočenju svijetu ne bi smjelo biti lišeno milosrđa. Sama se vjerodostojnost Crkve očituje u tome kako ona pokazuje milosrdnu i suosjećajnu ljubav» (MV 10). Zadaća je Crkve, stoga, uvijek iznova otkrivati, svjedočiti i naviještati milosrdno Božje lice koje je postalo vidljivo u Isusu Kristu.

Vrijeme Jubileja milosrđa također je prigoda da se ponovno otkrije pomalo zaboravljena važnost duhovnih i tjelesnih djela milosrđa, čije činjenje, odnosno nečinjenje i propusti, postaju glavni kriterij posljednjeg suda (usp. Mt 25, 31-46). Pritom ćemo osobito istaknuti aktualnost duhovnih djela milosrđa u suvremenom svijetu u perspektivi komunikacije, kao i važnost odgoja za milosrđe, za milosrdnu ljubav i općenito za kršćanski stil života koji je prožet i nadahnut milosrđem.

Doc. dr. sc. Davor Vuković

Rođen je 02. studenoga 1978. u Vinkovcima. Osnovnu školu završio je u Ivankovu, a srednju školu, Gimnaziju Matije Antuna Reljkovića, u Vinkovcima. Petogodišnji filozofsko-teološki studij završio je na KBF-u u Đakovu. Za svećenika je zaređen 2003. u Đakovu, a 2004. odlazi na postdiplomski studij u Rim. Na Papinskom sveučilištu Gregoriana u Rimu postiže 2006. magisterij iz fundamentalne teologije. Tema magistarskog rada je: *Bog i jezik u teologiji Eberharda Jüngela*. Na istom sveučilištu postiže 2012. doktorat iz fundamentalne teologije. Tema doktorskog rada je: *Odnos između istine i povijesti u filozofiji Hansa Georga Gadamera i u teologiji Waltera Kaspera*. Od 2007. predaje fundamentalnu teologiju na KBF-u u Đakovu. Također obavlja službu suradnika rektora samostanske crkve u Đakovu, član je uredničkog vijeća teološkog časopisa *Diacovensia* i časopisa za pastoralnu orijentaciju *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije*.

Izazovi suvremene komunikacije. Značenje riječi u „nevidljivom gradu“

Nužno je doći tamo gdje se oblikuju nove priče i paradigme, doprijeti s Božjom riječju do najdubljih srži duše gradova... U velikim se gradovima mogu uočiti vezivne mreže u kojima osobe dijele iste snove i mašte o životu a javljaju se nove interakcije među ljudima, nove kulture, nevidljivi gradovi.

EVANGELII GAUDIUM (74)

Svjetovi učenika osnovnih škola i njihovih nekoliko desetljeća starijih nastavnika nikad nisu bili isti, jer zapreke su uvijek bile nepremostive: u godinama, iskustvu, naobrazbi, autoritetu.... No dojam je da su njihovi svjetovi danas, zahvaljujući suvremenim tehnologijama, bliži nego ikada. Suvremene tehnologije omogućuju naizgled nespojivo: primjerice od odnosa učitelj-učenik u realnom prostoru samo jednim *klikom* uspostaviti njihov *prijateljski* odnos u virtualnom svijetu, u *nevidljivom gradu*, u kojemu se oni druže, raspravljaju, rade na zajedničkim projektima... I ako se traži kriterij njihova povezivanja, onda se on uvelike svodi na neki od retoričkih činova.

Cilj je predavanja o suvremenoj komunikaciji *vidljivoga* i *nevidljivoga* grada govoriti s retoričkoga stajališta, koje podrazumijeva da gdje se god govori retorski govori se javno - a školski i virtualni prostori jesu javni prostori. U tom smislu izazovi suvremene komunikacije jesu i retorički izazovi koji otvaraju pitanje postojanja dijaloga i unutar dijaloga postojanje različitih oblika izražavanja.

Govoriti o suvremenoj komunikaciji nemoguće je a da se ne spomene pitanje manipulacije, posebice, medijske, kojoj su danas izloženi i brojna djeca i mladi, čije školovanje kao da se nalazi u potpunoj suprotnosti s kulturom trenutačnoga uspjeha kakav njeguju natjecateljske emisije. Različiti su oblici retoričke manipulacije, a staje im se na kraj i retoričkim obrazovanjem – koje je moguće provoditi i tijekom nastave vjeronauka u školama, u kojima još uvijek žive obrasci klasične retoričke strukture.

Branimir Stanić

Zamjenik je glavnoga urednika Glasa Koncila i urednik mjesečnoga magazina Prilika. Na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu od 2008. godine asistent je na kolegijima *Retorika*, *Argumentacija u novinskim vrstama* i *Televizijski žanrovi u popularnoj kulturi*. Surađuje i na studiju kulturologije na Sveučilištu u Osijeku.

Komunikacija u radu s djecom s teškoćama u razvoju

Mnogi su se autori trudili iznijeti jednoznačnu definiciju komunikacije, a najhrabriji su rekli: Komunikacija – to je *sve, sve* procedure kojima ljudi utječu jedni na druge (S. Weaver). Da bismo znali što je to *sve*, potrebno je raščlaniti neke odrednice komunikacije. U tome nam pomaže znanost koju nazivamo komunikologija. Komunikologija proučava opću, medijsku, javnu, ali i međuljudsku, interpersonalnu komunikaciju.

Zadržat ćemo se na dvosmjernoj komunikaciji između dvoje ili više sugovornika, ili, još konkretnije, na komunikaciji vjeroučitelja/ice s djecom s teškoćama u razvoju. Možemo promatrati njihovu verbalnu (jezično-govornu) komunikaciju, a svakako treba dati prostora i neverbalnom aspektu interpersonalne komunikacije, jer neverbalno ponašanje i neverbalna komunikacija zauzima vrlo značajno mjesto u razgovoru, po nekim autorima čak do 93%. Osnovni komunikacijski alat interpersonalne komunikacije je jezik. Njime spoznajemo svijet, otkrivamo sebe i znanja o svijetu. Laswellova formula ukratko nam opisuje interpersonalni komunikacijski proces: *tko*, kaže što, kojim *kanalom*, *kome* i s kojim *djelovanjem*.

Primjeren odabir modaliteta komunikacije, u odnosu na teškoću koju dijete ima, uvelike pridonosi njegovom kognitivnom razvoju, usvajanju znanja o svijetu, razumijevanju međuljudskih odnosa, usvajanju jezika i govora te akademskih znanja i vještina. Cilj je ovoga izlaganja razmotriti komunikacijske potrebe iz perspektive djeteta s teškoćama u razvoju da bi bili zadovoljeni potencijali njegovog socio-emocionalnog, kognitivnog i jezičnoga razvoja. U izlaganju će se razložiti neki oblici podrške koju mogu pružiti profesionalci i obitelj djetetu s teškoćama u razvoju kako bi zadovoljili djetetovu potrebu za učinkovitom komunikacijom.

Međutim, kako razumjeti komunikaciju, ako nema milosrđa? Djela milosrđa koja nam donosi Stari i Novi zavjet uključuju interpersonalnu komunikaciju, uključuju njen i verbalni i neverbalni dio. Nema milosrđa, ako nema *odnosa* između dvoje ili više ljudi, ako nema odnosa između Boga i čovjeka. Milosrđe uključuje *odnos*, a odnos uključuje komunikaciju –verbalnu i neverbalnu; davatelja, govornika, krea-

tora, pošiljatelja poruke, s jedne strane, a s druge stoji primatelj, slušatelj, onaj koji poruku analizira i pohranjuje. Da bismo ostvarili ove uvjete u komunikaciji s djecom s teškoćama potrebno je poštovati neke posebnosti njihove recepcije i ekspresije, bilo da je ona govorno-jezična, neverbalna ili komunicirana nekim drugim sredstvima. Naglasak mora biti na aktivnom primanju poruke, odnosno, aktivnom slušanju te obostranom provjeravanju razumijevanja primljene informacije: jesam li razumjela/razumio što mi dijete govori, je li dijete razumjelo što sam mu rekla/rekao?

U kontekstu naslova ove Katehetske škole *Milosrđe kao gramatika vjere*, možemo promatrati više razina milosrdnog odnosa koje nam donosi Biblija: Božje milosrđe upućeno čovjeku, čovjekov odgovor na Božju ljubav i dobrotu, suosjećajan međuljudski odnos. Ovo je točka u kojoj se okrećemo sebi s pitanjem kakva je moja komunikacija, koju razinu milosrđa ja komuniciram svojim učenicima? Uzimam li Riječ i svoj odnos s ljudima i Bogom uspoređujem li s Riječju. Božje milosrđe je bitna značajka božanskog djelovanja. Je li moje ljudsko milosrđe značajka moga odnosa i djelovanja prema drugom čovjeku, djetetu, učeniku, kolegi, prijatelju, ukućanu, bližnjima?

Ako znamo da u hebrejskom jeziku *milosrđe* izriču riječi *rehem* i *hesed* onda naše djelovanje nije samo razina materijalne, jezične komunikacije vjeroučitelja/ice u razredu, već naše duhovno biće svojom nježnošću, dobrotom, strpljivošću, požrtvovnošću, vjernošću vrlo snažno i bez verbalne komunikacije utječe na dijete/učenika, a posebnu osjetljivost razvijaju djeca s teškoćama.

Izv. prof. dr. sc. Ljubica Pribanić

Ljubica Pribanić je izvanredna profesorica na Odsjeku za oštećenja sluha Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Nositeljica je više predmeta na prediplomskom, diplomskom i poslijediplomskom studijskom programu logopedije i rehabilitacije (Neverbalna komunikacija; Gluhosljepoća; Klinički praktikum u surdologiji; Metodika školskog rada s gluhom i nagluhom djecom, Jezični razvoj gluhih i nagluhih osoba; Rani interventni programi kod senzoričkih oštećenja).

Na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu nositeljica je predmeta Osobe s teškoćama socijalne intergacije u društvenom kontekstu. Nezino uže područje znanstvenog i stručnog interesa usmjereno je u jezični razvoj djece s oštećenjem sluha te ranu intervenciju i rehabilitaciju djece s oštećenjem sluha. Objavila je 50-tak znanstvenih i stručnih radova, recenzirala veći broj priručnika, brošura, stručnih i znanstvenih radova. Bila je suradnica na desetak znanstvenih domaćih i međunarodnih projekata te je u svojstvu eksperta sudjelovala u realizaciji nekoliko europskih projekata. Voditeljica je Laboratorija za istraživanje znakovnog jezika i kulture Gluhih. Utemeljila je Kabinet za oštećenja sluha pri Centru za rehabilitaciju Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta 2006. godine u kojem radi terapiju gluhe i nagluhe djece te djece koja uz oštećenje sluha imaju i dodatne teškoće u razvoju. Sudjeluje u cjeloživotnoj edukaciji profesionalaca, a javnim nastupima i stručnim radovima radi na senzibiliziranju javnosti za potrebe gluhe, nagluhe i gluhoslijepe populacije.

Usavršavala se znanstveno, nastavno i stručno na Purdue Univesrity, IN, SAD; Gallaudet University, Washington DC, SAD; Instituto Politecnico de Setubal, Portugal; Faculty of Education, University of Warsaw, Poljska; Institute of Special Education, Faculty of Pedagogy, Pedagogical University of Cracow, Poljska.

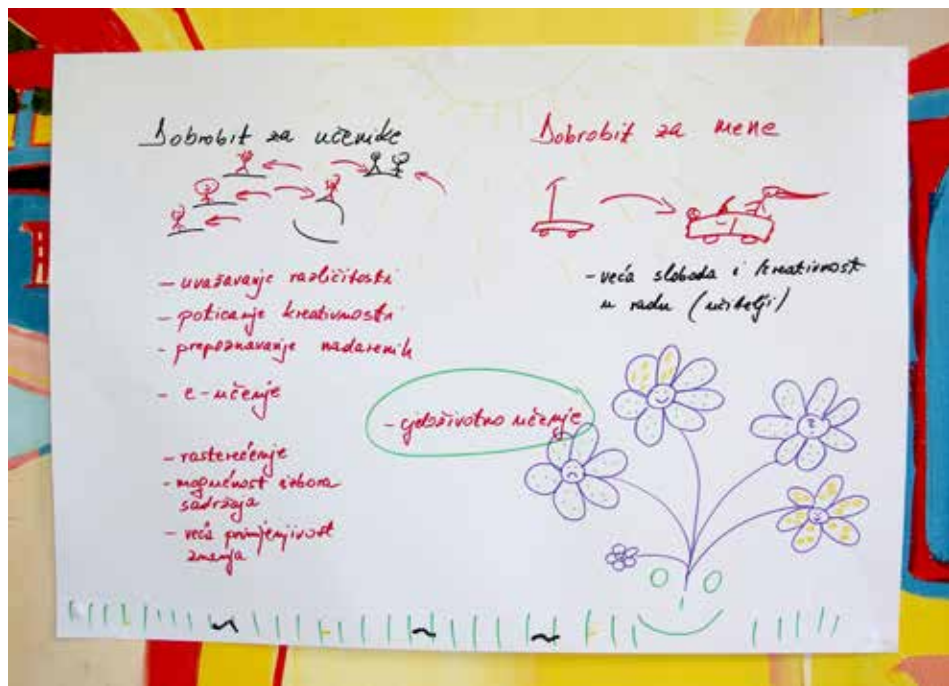

Cjelovita kurikularna reforma – izazovi Katoličkom vjeronauku

Cjelovita kurikularna reforma (CKR) započela je u siječnju 2015. godine imenovanjem voditelja dr. sc. Borisa Jokića i članova Ekspertne radne skupine (ERS), a utemeljena je na strateškom dokumentu Republike Hrvatske, *Strategiji obrazovanja, znanosti i tehnologije* koju je Hrvatski Sabor usvojio 17. listopada 2014. godine. Dionice Cjelovite kurikularne reforme koje se vremenski protežu na desetak godina jesu:

- Dionica A** – Izrada kurikularnih dokumenata, izrada podloga i modela za sustav vrednovanja, ocjenjivanja i izvještavanja o učeničkim postignućima, osposobljavanje učitelja, senzibiliziranje javnosti: osmogodišnja osnovna škola + postojeće trajanje srednje škole (8 + 3/4); veljača 2015. – siječanj 2016.
- Dionica B** – Eksperimentalna provedba i evaluacija, osposobljavanje učitelja, izrada udžbenika, digitalnih materijala: osmogodišnja osnovna škola + postojeće trajanje srednje škole (8 + 3/4)
- Dionica C** – „Reformirana hrvatska škola“: osmogodišnja osnovna škola + postojeće trajanje srednje škole (8 + 3/4)
- Dionica D** – Strukturna transformacija – infrastrukturna prilagodba, programska transformacija izrađenih programa za trenutnu strukturu (8+3/4) u devetogodišnju osnovnu školu i postojeće trajanje srednje škole (9 + 3/4)
- Dionica E** – Eksperimentalno uvođenje devetogodišnje osnovne škole i postojeće trajanje srednje škole (9 + 3/4)
- Dionica F** – Potpuno uvođenje devetogodišnje osnovne škole i postojeće trajanje srednje škole (9 + 3/4).

Trenutno je pri kraju prva dionica unutar koje Stručne radne skupine završavaju prijedloge kurikuluma pa tako i Stručna radna skupina za prijedlog Kurikuluma Katoličkoga vjeronauka. Javni poziv za članove Stručnih radnih skupina za izradu predmetnih kurikuluma, bio je objavljen je u svibnju, a u srpnju je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta imenovalo članove pojedinih stručnih radnih

skupina. Na javni poziv za Katolički vjeronauk pristiglo je deset prijava na temelju kojih je odabrano sedam članova: Ljuba Duvnjak, prof., prof. dr. sc. Valentina Mandarić, prof. dr. sc. Anto Pavlović, prof. dr. sc. Ivica Pažin, Tihana Petković, prof., prof. dr. sc. Ružica Razum i Ivica Živković, prof. Rad Stručnih radnih skupina za izradu predmetnih kurikuluma započeo je u rujnu 2015. Od tada je održano petnaestak sastanaka: fizičkih i online.

Predviđeni dijelovi predmetnih kurikuluma jesu:

1. Opis predmeta
2. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja predmeta
3. Koncepti u organizaciji predmetnog kurikuluma
4. Odgojno-obrazovni ishodi po razredima i konceptima
5. Povezanost s odgojno-obrazovnim područjima, međupredmetnim temama i ostalim predmetima
6. Učenje i poučavanje predmeta
7. Vrednovanje odgojno-obrazovnih ishoda u predmetu.

Stručna radna skupina za izradu prijedloga kurikuluma Katoličkoga vjeronauka izrađuje inicijalni dokument koji će se kontinuirano razvijati kroz revizije na

temelju konzultancijskih i koordinacijskih procesa te rasprava, a svi vjeroučitelji su pozvani uključiti se u stručnu raspravu početkom 2016. godine po završetku inicijalnog dokumenta koji će im biti dostupan.

U trenutnoj fazi izrade prijedloga kurikulumu Katoličkoga vjeronauka, utvrđeno je na razini Stručne radne skupine da će se odgojno-obrazovni ishodi i ključni sadržaji određivati unutar četiri koncepta radno definirana:

- 1) Čovjek pred pitanjima Boga i svijeta
- 2) Kršćanska vjera i život
- 3) Moral i život
- 4) Crkva, društvo, religija i kultura.

Unutar svakoga koncepta za svako godište učenja i poučavanja Katoličkoga vjeronauka od prvoga razreda osnovne škole do četvrtoga razreda srednje škole, definirat će se dva do tri odgojno-obrazovna ishoda, što znači maksimalno dvanaest odgojno-obrazovnih ishoda po godini.

Tijekom sljedeće školske godine (2016./2017.) kroz stručna usavršavanja na svim razinama, svi vjeroučitelji će se sustavno pripremati za primjenu Kurikuluma Katoličkoga vjeronauka, a vrlo intenzivno će s novim kurikulumom raditi vjeroučitelji u eksperimentalnim školama.

Priprema i primjena kurikulumu se planira sustavno, kroz nekoliko godina, naravno, ukoliko napisani prijedlozi nakon stručne i javne rasprave budu prihvaćeni i doneseni od Ministra znanosti, obrazovanja i sporta.

Izv. prof. dr. sc. Ružica Razum

Rođena je 1967. godine u Samoboru. Na Katoličkome bogoslovnom fakultetu diplomirala je 1991. i postigla naslov diplomirani kateheta. Nastavila je studij katehetike i pastorala mladih na Fakultetu odgojnih znanosti Papinskoga salezijanskog sveučilišta u Rimu gdje je 1994. magistrirala, a 1998. godine doktorirala.

Od 2000. zaposlena je na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Predaje na diplomskom i poslijediplomskom studiju. Voditeljica je Teološko-katehetskog doškolovanja odgojiteljica za provedbu programa vjerskoga odgoja u dječjim vrtićima. Od 2008./2009. na Hrvatskim studijima predaje kolegije Didaktika i Opća pedagogija.

Voditeljica je Stručne radne skupine za katolički vjeronauk unutar Cjelovite kurikularne reforme.

Objavila je više znanstvenih i znanstveno-stručnih radova iz područja katehetike i religijske pedagogije te sudjelovala u znanstvenim projektima. Osobito se bavi pitanjima školskoga vjeronauka i odgoja za vrjednote. Glavna je urednica Lađe, časopisa za promicanje religioznoga odgoja i vrjednota kršćanske kulture. Članica je uredništva časopisa Bogoslovska smotra. Suraduje s mnogim institucijama na području školstva.

»OAZE MILOSRĐA«

“U našim župama, zajednicama, udruženjima i pokretima, ukratko, gdje god su kršćani, svatko mora naći oazu milosrđa. “ (str. 19.)

VODITELJI: Perica Bartulović, Tomislav Krušlin, Zoran Turza i Josip Štefanac

Vjeroučitelji će:

- otkriti bogatstvo značenja riječi milosrđe te povezati riječ milosrđe s empatijom i solidarnošću
- otkriti izazovna mjesta milosrđa u profesionalnom radu
- otkriti biblijsku pozadinu (kontekst) tjelesnih i duhovnih djela milosrđa
- kreirati konkretne praktične prijedloge za življenje (ostvarivanje) tjelesnih i duhovnih djela milosrđa
- integrirati naputke pape Franje uz Godinu milosrđa u vjeroučiteljski rad
- analizirati situacije učenika i njihove potrebe te navesti primjere u kojima učenik doživljava svoj život s gledišta vjere
- kreirati nova (suvremena) djela milosrđa.

Josip Štefanac diplomirao je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu 2002. g. i stekao zvanje dipl. teolog. Od 25. rujna 2000. g. radi u Osnovnoj školi Augusta Šenoae, a od drugog polugodišta 2008. g. radi i u Osnovnoj Montessori školi barunice Dedee Vrayczany u Zagrebu. Početkom 2015. godine napredovao je u zvanje učitelj mentor, a od školske godine 2014./2015. voditelj je Županijskog stručnog vijeća područja Trešnjevke u gradu Zagrebu. U časopisu Lađa objavljivao je članke o odgoju mladih kroz sport te predstavio svoj školski projekt učeničku tribinu “Kairos-pravo vrijeme”. Posebno je angažiran u besplatnom dijeljenju Biblija za djecu i Novih zavjeta vjeroučenicima iz raznih dijelova Hrvatske te organiziranju prvopričesničkih i veteranskih turnira po modelu katoličke malonogometne lige.

Milosrđe kao gramatika vjere

Perica Bartulović završio je Katehetski institut pri Katoličkom Bogoslovnom fakultetu 2002. godine i stekao zvanje dipl. kateheta. Od 2002. do 2006. radi kao vjeroučitelj u OŠ Vladimira Nazora u Zlataru, te tijekom 2002. u Privatnoj gimnaziji Benedikta Kotruljevića u Zagrebu. Od 2004. radi i u OŠ Prečko u Zagrebu, te od 2009. u Privatnoj gimnaziji s pravom javnosti LINigra. Od 2013. – 2015. sudjeluje u projektu Izvršnošću do poduzetništva - Poduzetništvo kao međupredmetna tema u osnovnoj školi te sudjeluje u izradi priručnika za osnovne škole radom „Kršćanski pogled na rad i služenje“. 2014. sudjeluje kao predavač na 4. Međunarodnoj konferenciji o učenju za poduzetništvo 2014 – ICEL4 "Učenje za poduzetništvo: Izazovi i prilike za društveni (ekonomski) razvoj" pod radnim nazivom „ Entrepreneurial Competencies in Elementary Schools“. U okviru projekta održao radionice za osnovnoškolce u Svetom Filipu i Jakovu, Lepoglavi, Tovarniku i Brinju.

Tomislav Krušlin je vjeroučitelj u OŠ Josipa Broza u Kumrovcu. 2014. Godine napredovao je u zvanje učitelj mentor. U svom je vjeroučiteljskom radu sudjelovao kao voditelj radionice na KZŠ te više puta kao predavač i voditelj radionica za vjeroučitelje na županijskoj i biskupskoj razini. Voditelj je kluba „Liturgijsko zajedništvo“, koji kroz kreativne radionice djeci nudi mogućnost osvješćavanja vlastite odgovornosti i zauzetosti za sebe, za druge, za svijet, za Crkvu. Koordinator je i voditelj dekanatskih susreta krizmanika i ministranata, koji su osmišljeni kao katehetsko – športsko - rekreativno poučni susreti. Voditelj je višednevnih duhovnih obnova za krizmanike i mlade. U lokalnoj sredini producira i pomaže u organizaciji kulturnih i javnih događaja i manifestacija kao što su „Nikolinje“, „Žive jaslice“, „Dan župnog zajedništva“... Tajnik je neformalne udruge za aktivnije uključivanje mladih u kulturni i javni život u lokalnoj zajednici „Angeljeki“. Djelujući u specifičnoj sredini vodi se načelom sv. Pavla koji govori: „Sve mogu u onom koji me jača“ te bl. Alojzija, koji nadodaje: „Ne dao Bog da itko klone...u ovim danima stiske i nevolje. Kad bi stvari ovisile o nama već bi odavno sve propalo. Ali kad Bog stoji iza nas onda smo sigurni za svoju Crkvu i svoje duše, samo ako se odazovemo milosti Božjoj i s njom surađujemo.“

Zoran Turza diplomirao je 2003. na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Od 2004. radi jedno polugodište u OŠ Stjepana Kefelje u Kutini. Sljedeće godine nastavlja raditi u OŠ Brezovica kraj Zagreba. Poslijediplomski studij iz područja fundamentalne teologije upisao je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu gdje je 2013. licencirao, a 2015. doktorirao. Aktivan je u župi Brezovica kraj Zagreba i župi Marije Kraljice apostola u Zaprešiću gdje je vodio jednu od župnih kateheza. Vanjski je suradnik Odjela za povijest i sociologiju na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu.

Komunikacija u radu s djecom s teškoćama

Voditeljice: Kristina Kramarić, Marica Matešić, Ivana Peček, Dijana Stanić, Slavenka Barada

Cilj radionice:

vjeroučitelji će se pripremiti za kvalitetnu komunikaciju u radu s djecom s teškoćama koja su integrirana u redovnu nastavu.

Vjeroučitelji će:

- se upoznati s osnovnim karakteristikamateškoća u razvoju koje su najprisutnije kod učenika koji su integrirani u redoviti osnovnoškolski sustav
- razmijeniti iskustava u radu s djecom s teškoćama u razvoju
- izraditi IOOP za učenike s određenim teškoćama u razvoju koji su integrirani u osnovnoškolski sustav
- uočiti kako iscrpna priprema sata s prilagodbama za učenike s teškoćama uvelike olakšava komunikaciju u razredu između vjeroučitelja, učenika s teškoćama i ostalih učenika u razredu
- osvijestiti motiv milosrđa kao dragocjen medij komuniciranja u stvaranju pozitivne razredne klime, te kvalitetne artikulacije sata

Priprema za dobru komunikaciju u radu s djecom s teškoćama u razvoju svakako započinje upoznavanjem s anamnezom djeteta koje je integrirano u redoviti osnovnoškolski sustav. Upoznajući pobliže karakteristike oštećenja s kojim se učenik nosi, vjeroučitelj će lakše pristupiti kvalitetnoj pripremi za odnos s tim učenikom kroz nastavnu jedinicu koja je pred njim. Za to mu je potreban dobro razrađen IOOP (Individualizirani odgojno obrazovni program). Iako sve to zahtijeva detaljnu i stručnu pripremu, vjeroučitelj ni u jednom trenutku ne zaboravlja da je milosrđe glavni motiv bilo koje komunikacije, a na poseban način je to naglašeno u komunikaciji s djetetom s teškoćama u razvoju...

O ovim i još nekim korisnim i zanimljivim temama, zajedno ćemo promišljati u radionici koja je pred nama.

Dijana Stanić je 2002. godine diplomirala na KI KBF-a Sveučilišta u Zagrebu. Za vrijeme studija upoznala je i aktivno se uključila u udrugu "Vjera i svjetlo" koja okuplja osobe s intelektualnim teškoćama, njihove roditelje i prijatelje tražeći za njih mjesto koje im pripada u srcu Crkve. Anagažman na tom polju bitno je obilježio njezin cjelokupni duhovni rast i poslanje. Tako je i diplomski rad nosio naslov "Osobe s mentalnom retardacijom kao izazov pastoralnog rada", a i većina radnih mjesta bila je povezana s osobama s intelektualnim i drugim teškoćama. Tako je Dijana bila vjeroučiteljica u OŠ "Grigor Vitez" u Krugama, u Zagrebu, pa u Centru za odgoj, obrazovanje i osposobljavanje mladeži – Lug Samoborski, a od 2003. godine radi u COOR "Virovitica". 2006. godine osposobljena je za rad s osobama s teškoćama u razvoju u vjeronaučnoj nastavi, te je nakon toga vodila nekoliko radionica o vjeronaučnom radu s djecom i mladima s teškoćama u razvoju na Županijskim stručnim vijećima za vjeroučitelje i defektologe, kao i na Jesenskoj katehetskoj školi.

Slavenka Barada, vjeroučiteljica, radi u OŠ *Slatine*, Slatine i u Centru za autizam Zagreb, podružnica Split. Osim radu s osnovnoškolskom djecom, posvetila se radu s djecom s teškoćama u razvoju, konkretno s teškoćama iz autističnog spektra. U svrhu permanentnog usavršavanja, završila je program edukacije za voditelje školskih preventivnih programa, doškolovanje za rad s djecom s teškoćama u razvoju u ERF-u, te usavršavanje u Montessori pedagogiji – Kateheza Dobrog Pastira. Vodila je niz radionica na temu humanih vrednota i nenasilne komunikacije, te niz radionica i predavanja iz područja rada s djecom s teškoćama u razvoju. Koautor je triju radnih materijala vjeronaučnog sadržaja koji su namijenjeni razvojnoj dobi od 3 do 6 godina, te su prikladni za rad s djecom s teškoćama u razvoju.

Kristina Kramarić – diplomirala na Katehetskom institutu pri KBF-u. Od 2003. godine zaposlena je kao vjeroučiteljica u Centru za odgoj i obrazovanje Dubrava koji je namijenjen školovanju i rehabilitaciji djece i mladeži s motoričkim poremećajima i kroničnim bolestima koja se u primjerenim uvjetima mogu osposobiti za zanimanja po redovitim, prilagođenim i posebnim programima. Akademske godine 2004./2005. završila je edukaciju kojom je osposobljena za rad s učenicima s teškoćama u razvoju u vjeronaučnoj nastavi. Voditeljica je Međužupanijskog stručnog vijeća za vjeroučitelje osnovnih i srednjih škola u posebnim uvjetima odgoja i obrazovanja.

Marica Matešić je vjeroučiteljica u Centru za odgoj i obrazovanje „Goljak“ u Zagrebu. Djelatnost Centra je predškolski odgoj i osnovno školovanje djece i mladeži s tjelesnom invalidnosti i kroničnim bolestima. 1985. godine je diplomirala na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, 1988. godine na Fakultetu za defektologiju u Zagrebu, a 2001. godine diplomirala je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu – Katehetski institut u Zagrebu, iz religiozne pedagogije i katehetike. Od 1999. godine do danas mentor je metodike nastave vjeronauka za studente Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Organizira i vodi kreativne radionice za roditelje i učenike s teškoćama u razvoju. Također je održala niz pedagoških radionica iz područja rada s djecom i mladima s teškoćama u razvoju.

Ivana Peček, diplomirala na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu, Sveučilišta u Zagrebu. Radi od 1999. godine kao defektolog-rehabilitator na mjestu vjeroučitelja u Centru za odgoj i obrazovanje Tomislav Špoljar u Varaždinu. 2003. godine priznata joj je ekvivalencija visoke stručne spreme iz religiozne pedagogije i katehetike na temelju izvješća Komisije Katehetskog instituta Katoličkog bogoslovnog fakulteta, Sveučilišta u Zagrebu. U Centru predaje školsku katehezu učenicima s intelektualnim teškoćama, ujedini ih priprema za primanje sakramenata kršćanske inicijacije. Volontira u Udruzi "Kokotiček" u koju dolaze osobe s intelektualnim teškoćama koji nisu radno sposobni. Član je i Udruge gluhih i nagluhih osoba Varaždinske biskupije. Provodila je edukaciju pomoćnika u nastavi. U postupku je izbora u zvanje učitelja mentora.

Komunikacija u digitalnom okruženju

Vjeroučitelji će:

- Opisati razliku između komunikacije u virtualnom i u stvarnom svijetu
- Nabrojiti više alata za online komunikaciju i suradnju
- Razmotriti mogućnosti integracije online komunikacije u vlastitu nastavu
- Odabrati osnovna pravila online komunikacije koja će podijeliti sa svojim učenicima
- Upoznati se s primjerima e-učenja
- Diskutirati o načinima izvođenja i tehnologijama za e-učenje
- Isprobati barem jedan alat za online komunikaciju, suradnju i učenje
- Informirati se o CARNetu i uslugama koje su namijenjene svim školama, nastavnicima i učenicima

Gordana Benat je voditelj projekata u Odjelu za podršku obrazovanju Hrvatske akademske i istraživačke mreže CARNet. U toj se ulozi bavi podrškom nastavnicima kod uvođenja tehnologije u nastavu te istraživanjem i razvojem e-učenja. Završila je diplomski studij informatologije i lingvistike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a trenutno pohađa doktorski studij pedagogije također na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Sudjelovala je u nizu europskih projekata koji se baziraju na uvođenju IKT-a u obrazovanje te poticanje nastavnika na njihovu upotrebu i vodila projekt poticanja razvoja digitalnih kompetencija kod učenika predmetne nastave od 5.-8. razreda osnovne škole u među-predmetnoj temi informacijsko-komunikacijske tehnologije pod nazivom ICT Curricula.

Jasminka Maravić djelatnica je u CARNetovog Odjela za podršku obrazovanju u kojem se bavi uporabom i uvođenjem tehnologije u nastavu. Završila je studij pedagogije na Filozofskom fakultetu i sociologije na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Sudjelovala je u nizu projekata, a neki od najznačajnijih su E-learning akademija, Portal za škole, Referalni centri za e-obrazovanje. Trenutačno je aktivno angažirana u projektu «e-Škole: uspostava sustava digitalno zrelih škola (pilot projekt)». Iskustvo s e-učenjem stekla je kroz tutoriranje online programa E-learning akademije, pohađanje radionica i online tečajeva te sudjelovanje na domaćim i međunarodnim konferencijama. Trenutačno pohađa doktorski studij Društvo znanja i prijenos informacija Sveučilišta u Zadru.

Milosrđe kao gramatika vjere

Maja Quien stručna je suradnica u Odjelu za podršku obrazovanju u CARNet-u gdje radi na implementaciji tehnologije u obrazovni proces. Ranije je radila kao projektni asistent, zatim je vodila razvoj i implementaciju EU projekata, a radila je i kao nastavnica u školi. Završila je preddiplomski i diplomski studij sociologije na Filozofskom fakultetu u Splitu. Doktorandica je na Poslijediplomskom doktorskom studiju sociologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Dobitnica je Rektorove nagrade te nekoliko stipendija.

Suautorica je nekoliko znanstvenih knjiga i rada u zborniku. Izlagala je stručne radove na nizu međunarodnih i nacionalnih konferencija, sudjelovala je na okruglim stolovima i javnim tribinama te je objavljivala u inozemnim i domaćim stručnim časopisima.

Jasna Tingle zaposlena je u CARNetu od 1997. godine i uglavnom je uključena u projekte povezane s obrazovanjem CARNetovih korisnika. Kao voditeljica CARNetovog obrazovnog centra i E-learning akademije sudjelovala je u izradi i održavanju tečajeva predviđenih za online i tradicionalno izvođenje te u planiranju i organizaciji obrazovnih programa. Interes za primjenu suvremenih tehnologija u području obrazovanja realizirala je kao autorica članaka i urednica online časopisa Edupoint te kao predsjednica Programskog odbora konferencije CARNetovih korisnika 2011.-2013. godine. Jasna je 2007. godine završila online studij Master of Distance Education na kanadskom Sveučilištu Athabasca, a posljednjih nekoliko godine pohađa doktorski studij Informacijskih znanosti na Sveučilištu u Zadru.

Molitva pape Franje za Godinu milosrđa

Gospodine Isuse Kriste,
ti si nas poučio da budemo milosrdni kao Otac nebeski
i rekao nam da tko vidi tebe, vidi njega.
Pokaži nam svoje lice i bit ćemo spašeni.
Tvoj pogled, pun ljubavi, oslobodio je Zakeja
i Mateja od robovanja novcu,
a preljubicu i Mariju Magdalenu od iskušenja
da sreću traže samo u stvorenju;
potaknuo je Petra da zaplače, nakon što te je zatajio,
a raskajanomu je razbojniku zajamčio raj.
Daj da svatko od nas osjeti da je i nama upućena riječ
koju si rekao Samarijanki:
»O, kad bi znala dar Božji!«

Ti si vidljivo lice nevidljivoga Oca,
Boga koji svoju svemoć očituje
nadasve praštanjem i milosrđem:
daj da Crkva u svijetu bude Tvoje vidljivo lice,
lice svoga uskrslog Gospodina u slavi.
Htio si da i tvoji službenici budu zaogrnuti slabošću
kako bi gajili istinsko suosjećanje
prema svima koji su u neznanju i zabludi.
Učini da svatko tko pristupi tvojim službenicima
osjeti da ga Bog iščekuje, ljubi i da mu oprašta.

Pošalji svoga Duha
i sve nas posveti svojim pomazanjem,
kako bi Jubilej milosrđa
bio godina milosti Gospodnje
te tvoje Crkva, u obnovljenome zanosu,
uzmogne donijeti siromasima radosnu vijest,
proglasiti slobodu zatočenima i potlačenima
te slijepima vratiti vid.

Po zagovoru Marije, Majke milosrđa,
to molimo tebe koji s Ocem i Duhom Svetim
živiš i kraljuješ u vijeke vjekova. Amen.

Polu stoljeća vjeroučitelj među vjeroučiteljima

(50 godina dječjega mjesečnog lista Maloga koncila - Maka)

Po lijepom višegodišnjem običaju Katehetska zimska škola započela je popodnevnom misom ... a potom su nastupili Makovi urednici. Razložili su sestrama svoje planove, osobito želju da Mak što više pridonosi boljim odnosima između vjeronaučne dvorane i škole. Makovci bi trebali biti pravi svjedoci vjere u svim učeničkim vrlinama...

Piše to u *Maku* iz veljače 1991. godine, na koji naletješe kroničari pripremajući se za 50. rođendan *Maloga koncila - Maka*, dječjega vjerskoga i vjeronaučnog mjesečnika. Budući da se u tom tekstu već govori o "lijepom višegodišnjem običaju", zaviriše oni i u veljačke *Makove* iz ranijih godina, iz 1986., pa i 1979. godine, i svugdje nađoše "dokaze" da je *Mak* bio sudionik katehetskih zimskih škola, na kojima su se tada okupljale mahom redovnice. Na jednu je *Mak* doveo dječje zborove da im pjevaju, na drugoj predstavio svoja nova izdanja, na trećoj im darovao nagradna putovanja... Dalje nisu ni listali, shvativši da je *Mali koncil* bio uz vjeroučitelje zapravo od svojega prvog broja u ožujku 1966., u kojem je tadašnji pomoćni zagrebački biskup Franjo Kuharić, kao prvi odgovorni urednik lista, svoju poruku djeci završio riječima: *Mali koncil učit će vas i odgajat će vas za Isusove apostole, osvajače duša za Istinu i Dobrotu. S vama računamo. Trebamo vaše molitve, vaše žrtvice, vašu dobrotu, da živite kako je živio i kako bi na vašem mjestu živio Isus.*

Štoviše, tijekom svih svojih 50 godina dosadašnjeg postojanja *Mali koncil* (koji je skraćeno ime *Mak* dobio 1977., u doba kad je glavni urednik bio don Luka Depolo), ne samo da je bio među vjeroučiteljima, već je i sam bio naročit vjeroučitelj, posebice u razdoblju komunizma, kada vjeronauk nije imao svoje mjesto u školama i na javnim mjestima. Izvorne biblijske, crkvenopovijesne i vjeronaučne kateheze naših poznatih teologa od početka izlaženja *Maloga koncila* do danas nalazile su svoje mjesto na stranicama lista, a mnoge od njih pretvorene su u knjige, vrijedne vjeronaučne priručnike i pomagala. Te kateheze bile su i poticaj za na-

ročita druženja, natjecanja u vjeronaučnom znanju, iz kojih je izrasla i Vjeronaučna olimpijada, današnje službeno državno natjecanje iz Vjeronauka kao školskoga nastavnog predmeta (za osnovne i srednje škole). Prva je Vjeronaučna olimpijada *Maloga koncila* krenula u školskoj godini 1972./73., a njezin plamen nije se praktički ni gasio, jer se, za razliku od športskih olimpijada, *Makova* održavala svake godine. U doba kad vjeronauk nije bio dopušten u školama, bilo je to okupljanje na razini župnih zajednica, a proširila se i u inozemstvo, gdje se osamostalila kao Biblijska olimpijada i organizirala u veliku i svestranu godišnju smotru za hrvatsku djecu i mladež izvan domovine. Na "domaćem terenu" Vjeronaučna olimpijada iskorak je doživjela ulaskom vjeronauka u škole 1991. godine, a punu je potvrdu zadobila u godini Velikog jubileja, 2000., kada postaje i školsko natjecanje iz Vjeronauka. Ono je drugačije i jedinstveno po tome što je ekipno i što na njegovim završnicama po svojim pobjedničkim ekipama budu zastupljene i dječjim druženjem povezane sve (nad) biskupije Hrvatske biskupske konferencije.

Uza sve navedeno, *Mak* trajno svoju vjeroučiteljsku i katehetsku zadaću vrši ponajprije samim sadržajima kojima je ispunjen njegov svakomjesečni "cvijet molitve, znanja, igre i prijateljstva". Uz brojne igrokaze, "nacrte za hod" kroz korizmu i došašće, uz bojanke, *rezalice* i naljepnice, priče, stripove, testove ili katehetsku enigmatiku, to je ponajviše po neumornu poticanju čitatelja - vjeroučenika, ali i njihovih vjeroučitelja, da *Mak* ne samo čitaju, već i žive! Da pročitano pretoče u svakodnevicu. A da to i čine, makovci - mali i veliki - potvrđuju to već punih 50 godina surađujući s *Makom*: svojim javljanjima o učinjenim dobrim djelima, izvedenim igrokazima, proslavljenim blagdanima; svojim literarnim i likovnim radovima, kojima i sami ispunjavaju stranice svojeg lista; svojim pismima misionarima, pitanjima Blažu; svojim prijedlozima i vjernim prijateljstvom... Svime čime već pola stoljeća grade prepoznatljiv "mozaik dobrote"!

A upravo Katehetska zimska škola - tako i ova, 2016. godine, u jubilejskoj Godini milosrđa, ali i jubilarnoj *Makovoj* godini - uvijek je bila najljepša prigoda *Maku* "vjeroučitelju" da zahvali svima vjeroučiteljima i katehetama na svemu što u zajedništvu čine u vjerskom odgoju i odrastanju djece koja su im povjerena. Pa... HVALA vam i po 50. put, sa željom da i dalje ostanemo povezani!

Uredništvo *Maloga koncila* – *Maka*

U društvenim mrežama vjernici pokazuju svoju autentičnost dijeljenjem s drugim ljudima dubokog izvora njihove nade i radosti: vjere u Boga bogatog milosrđem i ljubavlju koji je objavio u Isusu Kristu. To se dijeljenje sastoji ne samo u izričitom izražavanju njihove vjere, nego i u njihovu svjedočenju, to jest u načinu na koji prenose “opredjeljenja, prioritete, prosudbe koji su duboko povezani s evanđeljem, i onda kada se o njemu ne govori na izričit način.

Papa Benedikt XVI.,
Poruka za Svjetski dan sredstava društvene komunikacije 2011.

Nacionalni katehetski ured HBK:
Izv. prof. dr. sc. Ivica Pažin, predstojnik

Agencija za odgoj i obrazovanje:
mr. sc. Gordana Barudžija, viša savjetnica za vjeronauk

KATEHETSKA ZIMSKA ŠKOLA
za vjeroučitelje osnovnih škola

7.–8. siječnja 2016.

